



**Pavel Kreisinger:
Brigádní generál Josef
Bartík. Zpravodajský
důstojník a účastník
prvního i druhého
československého
odboje. ÚSTR Praha
2011, 187 stran.
ISBN 978-80-87211-55-7.**

Monografie věnovaná osobnosti brigádního generála Josefa Bartíka je bezpochyby záslužným činem. Účastník prvního i druhého odboje a příslušník

meziválečného vojenského zpravodajství se přímo podílel na mnoha významných zpravodajských operacích. I věnování knihy 70. výročí operace Anthropoid odkazuje na důležitost odbojové práce gen. Bartíka. A v neposlední řadě Bartíkovo poválečné a poúnorové strádání dokládá výmluvně nejen lidský osud své doby, ale i složitou etapu existence naší země.

Josef Bartík se narodil 30. června 1897 ve Stachách, okres Sušice. K vojenské službě byl jako jednoroční dobrovolník povolán 1. srpna 1915. Absolvoval školu pro záložní důstojníky pěšího pluku 11 v maďarské Békés-Gyule a Oradea-Mare v Rumunsku a odjel na italskou frontu. Přesl do zajetí 5. listopadu 1916. O rok později, 15. října 1917, se Josef Bartík přihlásil do čs. legií a 4. dubna 1918 byl zařazen k jejich 31. pěšímu pluku. V průběhu bojů na Pivě v červnu 1918 utrpěl jako „výzvědk“ těžké zranění pravé nohy s trvalými následky.

Po příjezdu do vlasti zůstal kapitán Bartík v armádě jako vojenský gázista. Od počátku poválečné vojenské služby sloužil ve vojenském zpravodajství, na zpravodajském oddělení MNO. Nejprve dostal na starosti referát Rumunsko a Itálie, později se stal referentem pátrací skupiny. V letech 1921–1925 absolvoval kursy vojenského zpravodajství v MNO – hlavního štábu. V době zvyšujícího se ohrožení republiky od roku 1935 vedl obrannou sekci 2. oddělení hlavního štábu. Do hodnosti podplukovníka byl povýšen 28. 10. 1938.

Den před nacistickou okupací českých zemí odletěl Josef Bartík se zpravodajskou skupinou plukovníka gšt. Františka Moravce do Velké Británie. Již 10. dubna odcestoval do Polska, kde působil se zpravodajským posláním u polských úřadů a při organizaci zpravodajské práce na území protektorátu. Podruhé odjel do Polska v červnu a zůstal zde až do 15. srpna 1939. Bartíkovo krycí jméno tehdy znělo „Poseidon“. Podílel se i na organizaci transportů československých dobrovolníků do Francie. Do Polska za ním spolu s rodinami ostatních zpravodajců dorazila i jeho manželka se dvěma dcerami. S nimi odcestoval do Velké Británie, odkud již 2. října 1939 odjel do Francie. Zde vedl 2. oddělení (obránné) československé vojenské správy Československého národního výboru v Paříži. Ještě v době před evakuací z Francie zemřela ve Velké Británii na komplikaci při banálním lékařském zákroku dcera Zora.

Po evakuaci do Velké Británie v červnu 1940 sloužil Josef Bartík nejprve jako přidělený důstojník u zvláštní skupiny MNO, do prosince pak styčný důstojník u kanadské vojenské mise. Zastával také funkci přednosty obranné skupiny II. oddělení MNO v Londýně. Do hodnosti plukovníka byl povýšen 28. října 1941. Dnem 16. února 1942 vláda přidělila plk. Bartíka na exilové Ministerstvo vnitra jako přednostu IV. odboru (politické zpravodajství). Do hodnosti brigádního generála byl Bartík povýšen 28. října 1944.

Dne 28. března 1945 odjel brigádní generál Bartík z Londýna do Košic, aby se zde ujal organizace politického zpravodajství Ministerstva vnitra v osvobozené vlasti. Do 15. ledna 1946 pak vykonával funkci přednosty odboru politického zpravodajství

MV. Z funkce byl odstraněn komunistickými intrikami, zejména zásluhou mjr. Bedřicha Pokorného.

Od 1. května 1946 zastával funkci zpravodaje Kárného výboru MNO – I. odboru MNO, respektive od 8. 10. 1946 byl ustanoven zatímčím předsedou odvolacího kárného výboru MNO. Dnem 1. 5. 1948 byl brigádní generál Bartík formálně poslán do výslužby. Ovšem již předtím, 9. března 1948, jej zatkli příslušníci 5. oddělení hlavního štábu a drželi ve vazbě ve věznici v Praze na Hradčanech. Vrchní soud v Praze odsoudil 7. září 1948 Josefa Bartíka pro údajné spáchání zločinu zneužití moci úřední a služební podle § 380 tr. zák. a přečin vojenské zrady podle § 6/4 zák. 50/1923 na pět let těžkého žaláře. Trest byl pak snížen amnestií o jeden rok. Podle rozsudku prý uschovával doma vojenské dokumenty, což bylo jen účelové obvinění, skutečnou příčinou byla Bartíkova dřívější zpravodajská činnost, kde se střetával se zájmy komunistů. Trest si Josef Bartík odpýkával ve vojenské trestnici v Leopoldově, odkud byl 19. května 1949 převezen do známého Tábora nucených prací na Mírově. Dnem 9. března 1952 mu sice trest vypršel, ale k propuštění protiprávně nedošlo a zůstal v samovazbě věznice Praha Ruzyně. V červenci toho roku na něj podala Státní bezpečnost Vyšší vojenské prokuratury trestní oznámení pro podezření, že v době druhé světové války neoznámil údajnou spolupráci Vlada Clementise s francouzskou zpravodajskou službou, s níž sám údajně spolupracoval, a že prý informoval po válce národní socialisty Vladimíra Krajínu a Prokopa Drtinu o obsahu výslechů K. H. Franka a svým vlivem údajně chránil zrádce a kolaboranty. Tato pochybná obvinění mu nebyla prokázána a Josef Bartík se konečně dostal na svobodu po pěti a půl letech, 17. října 1953.

Po propuštění z vězení Josef Bartík pracoval do roku 1958 jako zásobovač v Ústavu pro péči o matku a dítě v Praze Podolí. Poté odešel do důchodu, jehož výše mu byla vypočtena na 550 Kčs. Od 1961 proto dále pracoval jako rozpočtář v podniku Projektové správy n. p. Vodní stavby Praha.

Šedesátá léta přinesla Josefu Bartíkovi rehabilitaci, vrácení vojenské hodnosti a o něco lepší finanční zajištění. V obnoveném trestním řízení Vyšší vojenský soud Příbram 24. listopadu 1965 původní rozsudek zrušil a následující den Josefa Bartíka zprostil obžaloby a plně rehabilitoval. Generál Josef Bartík zemřel 18. května 1968 v Praze.

V rodných Stachách mu byla 6. května 1995 obcí odhalena pamětní deska a in memoriam uděleno čestné občanství. V roce 1998 prezident Havel udělil brig.gen. Bartíkovi in memoriam Řád Bílého lva III. třídy.

Monografie Pavla Kreisingera má jako původně diplomová práce nadprůměrnou úroveň. Nesnižuje ji ani jistá nezkušenost v kritickém vyhodnocení zdrojů. Paměti Václava Černého jsou bezpochyby zajímavým svědectvím, ale nejsou přinejmenším faktograficky přesné, jak je tomu u zmínky o vyhození Josefa Bartíka z práce roku 1958. Účelem Směrnice vlády ČSR bylo skutečně prověřit a tzv. očistit státní a hospodářský aparát od všech politicky nespolehlivých živlů a zabránit jim, aby se nedostaly na jiná důležitá místa.¹ Šlo o významnou, dnes zapomenutou čítku. Z 28 686 prověřovaných bylo 4301 (15 %) převedeno na méně významná místa, 1089 (3,8 %) posláno do důchodu (jako právě Josef Bartík) a 844 (3 %) vyhozeno ze státní správy úplně. Byl to důsledek vypořádání se s vlnou liberalismu roku 1956 a současně i odhalení sítě československé sekce britské zpravodajské služby, která sahala právě do státního a hospodářského aparátu. Takže Josef Bartík byl poslán do důchodu jako řada dalších skutečně především v důsledku politicky motivované čistky.

Autor poněkud více osvětlil tajemné Bartíkovo zatčení v Rakousku roku 1933 a následně propuštění do Československa. Bohužel i v dnešní době jsou prý archivy rakouských zpravodajských služeb dokonce i k tomuto období stále uzavřeny.

Naopak je třeba ocenit střizlivost a kritiku v posuzování dosavadní literatury na dané téma. Ocenění si zaslouží i vynikající obrazový doprovod. Snad jediná výtka: na fotografii na str. 78 není mjr. gšt. Emil Strankmüller, ale npor. Josef Strankmüller, nar. 26. 7. 1912 v Rokycanech, zemřel 13. 6. 1942 při parašutistickém výcviku.²

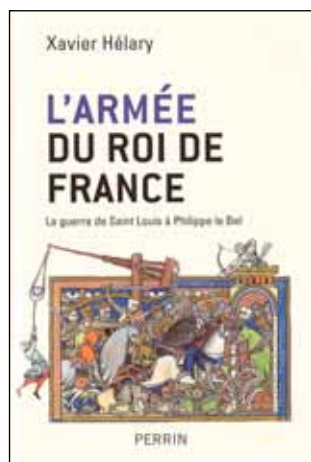
1 Usnesení vlády RČS ze dne 14. 3. 1958 č. 256 o použití směrnic vlády RČS pro rozmístění pracovníků při provádění změn v řízení a organizaci průmyslu a stavebnictví a při přestavbě platové a prémieové soustavy pro inženýrsko-technické a administrativní pracovníky ve výrobě v souvislosti s prověřením třídní a politické spolehlivosti pracovníků státního a hospodářského aparátu.

2 Za identifikaci děkuji PhDr. Jiřímu Plachému.

Autorovi se podařilo vykonat v heuristice opravdu velký kus práce. Vzhledem k relativně obtížné dostupnosti se nedostal k personálnímu spisu vojáka z povolání, uloženému v Správním archivu AČR v Olomouci, který obsahuje zejména písemnosti k perzekuci a rehabilitaci Josefa Bartíka. Nalezne tam údaje o tom, že roku 1958 mu byl důchod vypočten na 550 Kčs. Po vynucené přestávce roku 1958 pracoval od roku 1961 jako rozpočtář v podniku Projektové správy n. p. Vodní stavby Praha, adresa Na Florenci 55. Zde pracoval patrně až do rehabilitace roku 1965. V rámci mimosoudní rehabilitace mu byl s platností od 1. února 1966 vypočítán důchod na 1505 Kčs a jako doplatek ušlého důchodu za období od 18. 10. 1953 do 31. 1. 1966. mu vyplátilo MNO 39 000 Kčs a Ministerstvo spravedlnosti 21 000 Kčs. O tom uzavřel Josef Bartík 9. 2. 1966 s oběma ministerstvy mimosoudní dohodu.

Kniha je vybavena obsáhlým poznámkovým aparátem, seznamem zkratk, přílohami a osobním rejstříkem. Doufejme, že se podobné péče dostane i dalším významným legendám odboje.

Prokop Tomek



Xavier Hélyary: L'armée du roi de France. La guerre de Saint Louis à Philippe le Bel. Perrin, Paris 2012, 327 s., obr. příl., mp. ISBN 978-2-262-04075-8.

Bádání v oblasti starších vojenských dějin povětšinou pro historika představuje kvůli mezerovitosti pramenů větší problém, než s jakým se obvykle potýkají badatelé zaměřeni na vojenskohistorická témata soudobých dějin. Vojenské dějiny středověku, jichž se tyto komplikace jistě týkají, navzdory tomu umožňují, aby

souhrou dochovaných pramenů a píli badatele spatřily světlo světa studie, poodhalující dosud skryté skutečnosti. Za obdobný výsledek protnutí zmíněných faktorů lze označit recenzovanou práci.

Autor, jak již název napovídá, se zaměřil na podobu středověkého vojska králů Francie. Chronologicky vymezil své bádání úsekem vrcholného středověku, přesněji obdobím od poloviny 13. století do roku 1304, byť v celkovém kontextu zvoleného tématu vychází již z první poloviny 13. století a s určitým přesahem zasahuje také do prvních desetiletí 14. století, tedy téměř až k pomyslnému prahu stoleté války. Jedná se tedy o období vlády tří panovníků z dynastie Kapetovců, Ludvíka IX. Svatého, Filipa III. a Filipa IV. Sličného. V první kapitole je čtenář seznámen s konflikty, jež tito panovníci během své vlády vedli. Poté pokračuje popisem bojovníků, z nichž byla královská vojska formována, a následně navazuje rozбором velení a vojenské hierarchie. Následující tři kapitoly jsou postupně věnovány formování a fungování feudálního vojska za tři jmenovaných panovníků včetně změn, jimiž vojenské lenní povinnosti a zvyklosti během tohoto období prošly. Dále se Hélyary zabývá fungováním posádek a otázkou okupace nepřátelského území. Samostatnou kapitolu pak věnuje jednotlivým složkám společnosti, podřízeným králi určitými závazky ve vojenské službě - tedy nejen šlechtě, ale také kléru a královským městům. Nechybí ani pasáž o válečných výdajích a ještě před samotným shrnujícím závěrem uzavírá celek práce kapitola, pojednávající o úloze války ve formování Francie za Kapetovců.

Za jednoznačný klad práce mladého medievisty lze označit již sám výběr tématu, neboť podobně podrobná sonda do francouzských vojenských dějin vrcholného středověku zde dosud chyběla. Analogii nelze v tomto případě hledat ani ve známé publikaci Philippa Contamina *Guerre au Moyen Age*, neboť ta má charakter syntézy celkového vývoje středověkého vojenství s důrazem

na střední, jižní a západní Evropu.¹ V průběhu seznamování se s obsahem Hélyaryho práce vyvstává také důvod jejího zaměření na časový úsek nedosahující ani sta let. Autor svým výzkumem odhalil v inkriminovaném časovém úseku změny využívání tradičního způsobu organizace vojska na základě lenního systému ve Francii a také to, jak tyto změny vnímali současníci. Jasně poukazuje na skutečnost, že v průběhu druhé poloviny 13. století byl králi kladen stále větší důraz na získání finanční podpory ze strany některých vazalů spíše než doslovné plnění vojenských povinností, což se mnohdy týkalo měst. Důvodem byla potřeba spolehnout se na placené služby ozbrojenců, neboť klasická povinná lhůta pro službu vazala zdarma již nepostačovala k funkčnímu operování za hranicemi království. Studie velice dobře ukazuje, jakým způsobem se tři kapetovští panovníci (a zejména Filip IV.) snažili trvaleji zakotvit vybírání pomocných dávek, případně desátků příznaných církví, aby tak mohli lépe zajistit financování válečných podniků. Autor poukazuje na to, jak zároveň s tím posilovali vlastní moc přímo zesílením vlivu na nejspodnější vrstvy vazalů, tedy nejen na královské vazaly z řad vyšší šlechty. Styl textu, jímž autor k čtenáři promlouvá, se vyznačuje poměrně čtivou a příjemnou formou.

Ačkoliv se veškeré uvedené údaje vztahují k francouzskému prostředí, je evidentní, že tato publikace může být užitečná i badateli či laickému zájemci o vojenství vrcholného středověku v českých zemích. Nelze zde zajisté pouze položit rovnítko mezi Francií s její úspěšnou rytířskou kulturou druhé poloviny 13. století a české království, jež v témže období přejímalo rytířskou kulturu z německého prostředí. Přesto však mohou určité informace z Hélyaryho práce posloužit jako jistá analogie při snaze o uchopení obdobné problematiky v prostoru českých zemí, jejichž pramenná základna je pro dané období ve srovnání s francouzskou výrazně užší. Takovouto analogii lze hledat například v rozboru formování vojska a ve snaze co nejpresněji popsat skutečné složení a podobu nejnižších jednotek, tedy družin jednotlivých nižších šlechticů.

Nutno konstatovat, že jedinečnost Hélyaryho práce ztěžuje její kritičtější porovnání s možnou ekvivalentní publikací. Do určité míry se nabízí analogie s disertací Philippa Contamina *Guerre, État et Société*.² Analogie by to byla do určité míry symbolická, neboť Xavier Hélyary patří mezi Contaminovy žáky a publikace, diskutovaná v tomto příspěvku, je výstupem z jeho vlastní disertace. Počátkem tohoto srovnání dodejme, že profesor Contamine zkoumal rovněž období velkých změn, avšak v rámci mnohem většího časového rozsahu s důrazem na pozdní středověk, čímž se silně odlišuje od Hélyaryho. V tomto bodě je třeba dodat, že zde hodnocená studie postrádá Contaminovu detailnost, otázkou ovšem je, do jaké míry je tento nedostatek podmíněn rozsahem dochované pramenné základny a je nutné vzít v potaz již zmíněný rozdíl v časových záběrech obou prací. Jisté je, že rozbor armád za kapetovských králů není – s výjimkou mapky Francie a rodokmenu Kapetovců – doplněn žádnými dalšími přílohami na rozdíl od Contaminovy disertace, tedy ani ilustračními faktografickými údaji ve formě tabulek soupisu známých cen výstroje a výzbroje. Po vizuální stránce publikaci navzdory graficky jinak přitažlivé obálce zbytečně sráží prosté paperbackové provedení, jež je ovšem typické pro značnou část odborných publikací francouzské produkce.

Celkový dojem z práce Xaviera Hélyaryho lze jednoznačně označit jako velmi dobrý. Autor svým precizním přístupem ke zvolenému tématu podle všech skutečností vytěžil maximum z dochované pramenné základny a obohatil tak studium vojenské historie starších dějin o další hodnotný výstup. Nezbývá než doufat, že se této publikace ujme některé z renomovaných nakladatelství, rozhodne se ji zpřístupnit českým nefrankofonním čtenářům a bude mít zároveň pro tento počín k dispozici dostatečně kvalitního překladatele, jež bude natolik profesionálně odpovědný, aby se o problematice termínech z oblasti vojenství a militarií neváhal poradit s odborníky.³ Bylo by skutečně škoda, kdyby tento zajímavý příspěvek k poznání vojenství vrcholného středověku zůstal mnohým českým čtenářům nepřístupný.

Jan Biederman

1 Prvně publikováno 1974, reedice viz Philippe CONTAMINE, *Guerre au Moyen Age*. Presses Universitaires de France, Paris 2003. České vydání: Philippe CONTAMINE, *Válka ve středověku*. Argo, Praha 2004.

2 Philippe CONTAMINE, *Guerre, État et société à la fin du Moyen Âge, Études sur les armées des rois de France 1337 – 1494*, Éditions de l'EHESS, Paris, 2004.

3 Výhrady k překladu Josefa Hajného viz recenze Jan BIEDERMAN, *Philippe Contamine: Válka ve středověku*. HaV 2005, č. 3, s. 141.